

Omtale av arkivskaper - Coop NKL BA

De norske samvirkeorganisasjonene har felles bakgrunn i den såkalte Rochdaletradisjonen etter det aller første samvirkelaget stiftet av veverne i Rochdale i England.

Norges Kooperative Landsforening (NKL) ble stiftet 27. juni 1906 av representanter for 28 forskjellige kooperative foreninger. Advokat Ole Dehli var en ildsjel i det kooperative arbeidet og ble NKLS første formann. Lokale forbruksforeninger hadde da eksistert i Norge siden slutten av 1860-tallet og det hadde vært gjentatte forsøk på en nasjonal sammenslutning siden 1894.

Coop er den eneste detaljhandelsvirksomheten som eies av forbrukerne. Medlemmene har én eierandel hver i sitt lokale samvirkelag og får en andel av overskuddet. Formålet med samvirkelag er ikke fortjeneste, men å ivareta medlemmenes interesser som forbrukere. De kooperative prinsipper understreker at samvirkelaget skal være åpent for nye medlemmer på linje med de gamle og at hvert medlem har én stemme. Coop består av flere hundre samvirkelag med over tusen butikker til sammen.

Et sentralt kooperativt prinsipp har vært partipolitisk og religiøs nøytralitet. Likevel har kooperasjonen hatt tette bånd til arbeiderbevegelsen, men også til andre folkelige organisasjoner.

I 1916, ti år etter stiftelsen, hadde NKL 35 000 medlemmer. Mangelen på forsyninger og sterk prisøkning under første verdenskrig bidro til økt oppslutning om kooperasjonen. I 1926 hadde medlemstallet passert 100 000. Kooperasjonen ble nektet leveranser fra mange private produsenter og grossister. Produksjon av egne varer ble dermed viktig.

Den kooperative produksjonen startet i 1911 da NKL tok over Margarinfabrikken Norge i Bergen. Senere ble det startet margarinfabrikker også i Oslo og Bodø. I 1914 fikk NKL sin tobakksfabrikk og i 1916 ble kaffebrenneriet startet. NKL startet etter hvert produksjon innen en rekke områder som såpe, sko, mel, sjokolade og lyspærer, vaskemaskiner og mopeder. NKL utvidet også virksomheten til forsikring og bank (Samvirke). Skolering av ansatte og medlemmer foregikk på Samvirkeskolen i Bærum.

I 1951 ble Handelsloven endret slik at samvirkelagene fikk mulighet til å opprette filialer og rett til å selge varer til ikke-medlemmer.

NKL har vist seg som en svært tilpassningsdyktig organisasjon. Allerede i 1947 åpnet den første selvbetjeningsbutikken. I 1967 ble S-merket lansert som et felles merke for alle grener av NKLS virksomhet. Året etter ble varehuskjeden Domus opprettet. Obs! Stormarked kom i 1975. Seinere kom også Prix-kjeden som et svar på flere billigkjeder.

I 1980 lanserte NKL "blåhvite varer": Merkeløse og rimelige varer, som vaskepulveret "Vaskepulver". Samvirkelagene markerte seg som annerledes enn de andre butikkene og deres reklamefokus fikk samtidig svært stor oppmerksomhet.

NKL var også blant de første kjedene som fokuserte på miljø og "rettferdig handel". NKL har hatt en omfattende virksomhet innen et bredt spekter av varehandelen. Ikke alt har vært like vellykket. På 1980-tallet involverte NKL seg i en rekke nye forretningsområder, enkelte ble svært kortvarige. Satsinger som Norgesbygg ga store underskudd. Heller ikke

hurtigmatkjeden Clock var noen suksess.

På 1980- og 1990-tallet ble også direktørskiftene hyppigere og likheten med resten av varehandelen ble synligere. I 2000 ble all forbrukerkooperativ virksomhet knyttet til Coop samlet under navnet Coop. Coop har i dag en markedsandel innen dagligvarehandelen på rundt 25 %. Coop NKL skal være en strategisk og forretningsmessig pådriver og arbeide for at samvirkelagene får best mulig rammebetingelser. Selskapet ivaretar også sparing, finans og eiendomsforvaltning, samt kommunikasjon med medlemmene og utvikling av gode medlemstilbud.

Nordisk og internasjonalt samarbeid har stått sentralt. I 1918 ble Nordisk Andelsforbund stiftet og ble en forløper for Coop Norden. Coop NKL BA eier 20 % av det fellesnordiske Coop Norden AB, som er Nordens største dagligvarevirksomhet. Svenske KF (42 %) og danske FDB (38 %) er de andre eierne. Coop NKL skal ivareta samvirkelagenes interesser overfor Coop Norden. Coop Norge AS er ansvarlig for konsernets innkjøp, vareforsyning, kjededrift og markedsføring og er et heleid datterselskap av Coop Norden.

Kooperasjonen har vært en pådriver innen fornyelse av varehandelen og vist en sterk evne til omstilling. Det var NKL som etablerte de første selvbetjente butikkene og de første stormarkedene. Offensiv bruk av medlemskort har bidratt til at over en million nordmenn i dag er medlem av Coop. Samordning av innkjøp, felles profilering og et fullintegrert distribusjonssystem har gjort NKL i stand til å møte konkurransen fra andre dagligvarekjeder.

Coop, NKL BA er samvirkelagenes fellesorganisasjon og eies av samvirkelagene, som også eier og driver Coops over 1300 butikker i Norge. Coop, NKL eier også datterselskapene Coop Norge AS og Coop Eiendom AS. Gjennom vedtektene reguleres virksomheten i både samvirkelagene og Coop, NKL BA. Disse bygger på samvirkeprinsippene og godkjennes av representantskapet i Coop, NKL.

Viktige milepeler i Coop NKLS historie

(Hentet fra Coops hjemmesider på web)

- 1844 Verdens første samvirkelag stiftes av vevere i Rochdale i England.
- 1850 Grunnlaget legges for forbrukerkooperasjonen i Norge.
- 1870 Spareforeningenes Samlag stiftes av skogeier Helge Væringsåsen.
- 1905 Magasinet Kooperatørens første nummer utkom.
- 1946 Forbrukeren utkommer for første gang.
- 1960 Kooperatøren skifter navn til Vårt Blad.
- 1971 Internbladet Vårt Marked ser dagens lys.
- 1982 Forbrukeren går inn i Vårt Blad.
- 2000 Vårt Blad skifter navn til Coop Litt ditt.
- 2002 Coop Litt ditt nedlegges og erstattes av Coop Medlem som deles ut til alle kunder og medlemmer i butikkene.
- 1906 27. juni stiftes Norges Kooperative Landsforening (NKL) i Oslo med advokat Ole Dehli som drivkraft.
- 1911 Margarinfabrikken Norge overtas, og dette er starten på NKLS industrivirksomhet.

Egen industri har vært viktig for NKL helt siden starten. Allerede i 1911 overtok NKL Margarinfabrikken Norge, og deretter vokste porteføljen av egen industri. Det var flere grunner til at kooperasjonen bygde opp en såpass omfattende industri og egne merker. Kooperasjonens butikker ble boikottet av enkelte private aktører, men minst like viktig var forsøket på å bryte monopoliseringen som gjorde seg stadig mer gjeldende innenfor enkelte områder.

- 1914 Julius Haugens Tobakksfabrikk i Kristiania overtas for 91.000 kroner.
- 1916 Kaffebrenneriet settes i gang.
- 1923 Såpefabrikken i Stavanger settes i drift.
- 1929 Margarinfabrikken Norge åpner fabrikk i Oslo. Møllen Nordkronen starter sin virksomhet. NKL kjøper De Forenede Skofabrikker i Drammen.
- 1934 NKL overtar Norsk Glødelampefabrikk AS i Oslo og starter produksjon av Luma-pærer. NKL overtar sjokoladefabrikken Cloetta som får navnet NKLS sjokoladefabrikk.
- 1936 Margarinfabrikken Norge åpner fabrikk i Bodø.
- 1939 Ullvarefabrikken og Lærfabrikken i Verdal overtas.
- 1946 NKL åpner eget krydderpakkeri.
- 1947 Konfeksjonsfabrikken på Hønefoss starter sin produksjon.
- 1949 AS Prior radiofabrikk stiftes. Samtidig ble Termolux fabrikk AS startet, som produserte sykler, elektrovarmeapparater og jernvare.
- 1956 Luma åpner ny fabrikk i Oslo og NKL åpner sitt nye kaffebrenneri i Oslo.

1911 NKL kjøper Kirkegaten 4 i Oslo.

1911 NKLS første lager åpnes i Trondheim.

I årene som kommer åpner NKL mange lager rundt om i landet.

- Den første varebil ble innkjøpt 1916.
- 1919 lagret i Stavanger åpnes.
- 1920 lagret i Bodø åpnes.
- 1924 åpnes lagrene i Bergen og Kristiansand.
- 1927 åpnes lagret i Skien.
- 1930 åpnes lagret i Drammen.
- 1935 åpnes lagret i Ålesund.
- 1936 NKLS lager i Revierstredet i tilknytning til Kirkegaten 4 åpnes.
- 1946 NKL åpner lager i Tromsø.
- 1953 NKL åpner lager på Hamar.
- 1957 NKL åpner nytt lager på Filipstad i Oslo.
- 1961 Nytt lager i Kristiansand ferdig.
- 1962 Nytt lager i Bergen ferdig.
- 1964 nytt lager i Stavanger ferdig.
- 1967 nytt lager i Trondheim ferdig.
- 1969 nytt lager i Tromsø tatt i bruk.
- 1973 nytt lager på Hamar er etablert.
- 1976 Nye lager tas i bruk i Ålesund og i Bodø.

1918 Nordisk Andelsforbund stiftes

- Forløperen til Coop Norden AB

1921 Forsikringsselskapet Samvirke konstitueres

Dette var et ledd i å møte den omfattende motstanden kooperasjonen møtte i det private næringsliv. Tanken var å møte behovet for en kapitalkilde for utvikling av forbrukersamvirke.

- 1930 Livsforsikringsselskapet Samvirke konstitueres.
- 1932 stiftes Samvirkebanken og i 1936 starter den virksomhet i Oslo.

1940 Samvirkeskolen står ferdig i Bærum.

1947 Landets første selvbetjente dagligvarebutikk åpnes av Oslo Samvirkelag.

1960 Tobakksfabrikken i Oslo selges.

Egen industri er ikke lenger like viktig. Kooperasjonen har oppnådd større aksept i det private næringsliv. En ny tid har kommet, og folks forbruksmønster har endret seg. Tobakk er ikke det en ønsker å oppfordre forbrukerne til å kjøpe. Noe industriell satsing er det fortsatt, men mange endringer blir gjennomført.

- 1961 Ullvarefabrikken og Lærfabrikken i Verdal blir solgt.
- Fortsatt jobbes det litt med industrielle nyervervinger og i 1962 overtar NKL aksjemajoriteten i Stavanger Packing AS.
- 1963 Prior AS avvikles.
- 1965 Det første Gomanbakeriet åpnes på Strømmen.
- 1971 NKLS sjokoladefabrikk integreres i Nordchoklad.
- 1972 Produksjonen ved Luma i Oslo overføres til Sverige.
- 1975 Røra Fabrikker AS stiftes.

- 1976 Såpefabrikken integreres i Nortend.
- 1981 Kongress Konfeksjonsfabrikk og De Forenede skofabrikk avvikles.
- 1995 Nordkronen AS selges.
- 1996 Stavanger Packing og NKLS krydderpakkeri selges.

1968 Det første Obs! Stormarked åpnes i Trondheim.

Kooperasjonen var først ute med stormarkeder i Norge. Disse har vært blant Coops største suksesser. I dag finnes mange Coop Obs! stormarkeder over hele landet, og flere er under planlegging.

1978 Lageret i Drammen nedlegges.

Også i kooperasjonen merkes den nye tiden. Konkurransen øker og logistikksystemene endres til mer kostnadseffektive løsninger.

- 1981 Nye topp moderne lagre på Grorud og Skien tas i bruk.
- 1989 Lagrene i Kristiansand og Skien nedlegges.
- 2004 Coop Norges lager i Bodø nedlegges.

1980 Blå-hvite varer lanseres med stor suksess.

S-markedenes blå-hvite varer er forløperen til Coops egne lavprismerker i dag.
1980 Samvirkemuseet i Bærum åpnes.

1985 NKL overtar hurtigmatkjeden Clock.

1985 Obs! Elektro åpner i Drammen og Stavanger.

1986 NKL kjøper Økonom Elektrisk og Aspelin Stormbull Bygg, senere Norgesbygg. Dette var et ledd i revitaliseringen av kooperasjonen. Stadig mer av forbrukernes inntekt gikk til andre varegrupper enn dagligvarer, og kooperasjonen ønsket å gi disse et tilbud.

- 1987 Obs! Elektro i Drammen avvikles.
- 1988 Norgesbygg og Økonom avvikles. Clock selges.
- 1991 Ideell-kjeden og Bygg og bo-kjeden etableres.
- 1993 NKL kjøper Gullfunn og Det norske Møbelsenter.
- 1995 Gullfunn selges.
- 1996 ProSport lanseres som Forbrukersamvirkets sportskjede, og gjennom Det norske Møbelsenter kjøper NKL 30 prosent av aksjene i møbelselskapet Idé Skeidar. NKL blir medeier i kleskjeden Popin.

1987 NKL med regnskapsunderskudd.

1990 Kongressen setter miljø på dagsorden og etablerer mål for miljøarbeidet i Forbrukersamvirket.

1990 Prix etableres som Forbrukersamvirkets første dagligvarekjede. I kjølevannet av Prix dukket flere kjeder opp.

- 1992 Obs! og Mega etableres som integrerte kjeder.

1991 Nytt medlemskort tas i bruk i stadig flere samvirkelag.

1992 Det beste regnskap i NKLS historie legges fram.

1994 NKL etablerer eget miljøprogram.

2000 Forbrukersamvirket blir til Coop.

2001 Landsmøtet vedtar å søke fusjon. Coop Norden blir en realitet. NKL forsterker samarbeidet med Kooperative förbundet i Sverige allerede i 1995, og ble med det grunnlaget for Coop Norden AB.